

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNE A PROBLEMATIKA ZHUBNÝCH KULTOV A SIEKT

Mgr. Ivana Škodová, metodik KPPP v Banskej Bystrici

Zuzana Škodová, študentka 5.roč. psychológie TU FH v Trnave

ÚVOD

Veľmi často sa v bežnom živote stretávame s inzerátmi, ktoré pozývajú na prednášku alebo stretnutie s duchovným podtextom. Na tom by nebolo nič zvláštne. To, čo na týchto inzerátoch zaráža je často miesto konania takýchto akcií. Vo viacerých prípadoch sú to priestory škôl, a tak sa môžete dozvedieť, že na pôde obchodnej akadémie sa konajú pravidelne prednášky o joge, ktoré usporiadaava sekta s názvom Sahadža joga, na inom učilišti sa konajú kurzy Reiki, na konzervatóriu sa organizuje koncert duchovnej hudby Sri Chinmoy, alebo môžete naraziť na letáčik, ktorý vás upozorní na to, že na internát Mladej gardy zavítajú misionári zo Slobodnej ľudovej misie.

V našej odbornej praxi v poradni sme sa stretli pri návštevách škôl s tým, že profesor gymnázia pozval na besedu v rámci vyučovania kde sa študenti mali oboznámiť s rôznymi náboženstvami v predmete náuka o spoločnosti člena Bahá'í, profesorka prehovára svoje študentky, aby vstúpili do náboženského spoločenstva Manna, študenti v domove mládeže si zdobia izby satanskými symbolmi a vychovávatelia nedokážu situáciu zvládnuť a aspoň diskutovať s chlapcami o nebezpečenstvách tejto sekty.

V poslednom období sa stále častejšie stretávame aj s kolegami učiteľmi a psychológmi, ktorí absolvovali finančne nákladné kurzy kineziológie a podľahli čaru tejto "liečiteľskej" metódy". Zakladajú súkromné poradne v ktorých jednoducho, rýchlo a spoľahlivo riešia všetky problémy svojich klientov.

Domnievame sa, že tieto skúsenosti ilustrujú, že v tejto situácii už nejde o akademickú otázku o slobode šírenia informácií, slobode vyznania a toleranciu, ale o riešenie aktuálneho problému ochrany našich detí a mládeže pred prenikaním zhubných kultov a siekt do všetkých oblastí života. Je to otázka odborná o možnosti vzniku psychickej závislosti prostredníctvom psychickej manipulácie, o strate slobody rozhodovania a kritického myslenia človeka. Je najvyšší čas niečo robiť - before is too late.

PREHLAD O ORGANIZÁЦИИ PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÝCH PORADNÍ

Pedagogicko-psychologické poradne sa v SR začali postupne zriaďovať v roku 1964 vo všetkých krajských a okresných mestách pri príslušných krajských a okresných odboroch školstva patriac pod ministerstvo školstva. Trvalo mnoho rokov, kým sa tieto poradne materiálne aj personálne dobudovali tak, aby mohli skutočne na vysokej odbornej úrovni plniť všetky úlohy vyplývajúce z vyhlášky

o výchovnom poradenstve a požiadaviek ministerstva školstva.

Po zmene územného členenia SR v roku 1997 sa situácia zmenila len v tom, že sa rozšírila ich sieť pričom kopírovali nové kraje a okresy, čím sa síce počet novozriadených poradní značne zvýšil, ale absolútne sa nedá hovoriť o ich plnej funkčnosti a personálnom aj materiálnom dobudovaní. V mnohých prípadoch je zatiaľ určený len riaditeľ, ktorý má k dispozícii jednu miestnosť nedostatočne vybavenú diagnostickými a technickým prostriedkami, bez odbornej literatúry a spolupracovníkov, pričom má okamžite plniť úlohy, ktoré dovtedy plnili už roky budované poradne.

V súčasnosti by teda malo byť zriadených 8 krajských poradní (KPPP) a zhruba 82 okresných poradní (OPPP), ktoré patria pod školské správy okresných a krajských úradov. KPPP v Banskej Bystrici má napríklad v súčasnosti v starostlivosti 160 škôl, pričom počet odborných pracovníkov poradne je 12 psychológov, 2 metodici-pedagógovia a 2 sociálne pracovníčky.

PREHĽAD O ČINNOSTI A NÁPLNI PRÁCE PPP

Krajské poradne majú vo svojej poradenskej starostlivosti stredné školy - ich študentov, pedagógov aj rodičov a špeciálne zariadenia (osobitné a špeciálne školy, výchovné ústavy).

Okresné poradne poskytujú poradenstvo materským a základným školám.

Hlavnou náplňou práce poradní je odborná pedagogická a psychologická diagnostika, psycho-terapia, poradenstvo v oblasti výchovy, vzdelávania, osobnostného aj profesijného vývinu, prevencia ochrany detí a mládeže pred negatívnymi javmi ako napríklad problematika drogových závislostí, šikanovania, kriminality, psychické týranie atd.

Poradne poskytujú aj metodickú pomoc výchovným poradcom a koordinátorom prevencie ustanovenými z radov pedagógov na každej škole. Súčasná situácia je ale taká, že napríklad na jedného psychológa na KPPP v Banskej Bystrici pripadá starostlivosť o 12 škôl a to sú ešte v rámci momentálnej situácie nadštandardné podmienky. Z uvedeného vyplýva, že pre poradne je a bude problematika pôsobenia zhubných kultov a siekt okrajovým problémom, či sa nám to páči alebo nie.

Zaujímalo nás, aká je reálna situácia pri postihovaní problému zhubných kultov a siekt na všetkých poradniach. V snahe čo najpresnejšie zmapovať situáciu v PPP sme poprosili 90 poradní na celom Slovensku v polovici októbra 1999 o vyplnenie našej ankety zameranej na zistenie toho, do akej miery sa poradne s týmto problémom stretávajú, ako sú naň pripravení po odbornej stránke a či sa venujú primárnej prevencii v tejto oblasti.

Návratnosť našej ankety po šiestich týždňoch je iba 15,3%, čo môže svedčiť okrem iného o tom, že poradne nepovažujú ešte tento problém za dôležitý, alebo o malom záujme o primárnu prevenciu a problematiku zhubných kultov a siekt a snád' aj spoluprácu v tejto oblasti.

Z uvedených dôvodov nemôžeme robiť žiadne relevantné závery z výsledkov, len pre zaujímavosť ich uvádzame v reálnych číslach (počet poradní) podľa znenia otázok v ankete.

Výsledky ankety KPPP o problematike zhubných kultov a siekt podľa znenia otázok:

1. Ktoré z nasledujúcich kníh máte v odbornej knižnici? (Podčiarknite):

Allan, J., Butterworth, J., Langleyová, M.: Viery a vyznania.	0	
Enroth, R.: Průvodce sektami a novými náboženstvími	1	
Hassan, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultu	3	
Keden, J.: Takzvané mládežnické sekty a okultná vlna	1	
Porterfieldová, K.: O sektách	1	
Škvařil, R.: Had leze z víry	1	
Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás	0	
nemá žiadnu literatúru	13	(75%)

2. Ktoré z nasledujúcich časopisov poznáte? (Podčiarknite.):

DINGIR časopis o sektách, cirkvích a nových nábož. hnutích	1	
ROZMER časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu	2	
nepozná žiadny časopis	15	(88%)

3. Venuje sa niektorý váš odborný pracovník tejto téme?

nie	12	(71%)
áno	3	
neviem	2	

4. Robíte prevenčné aktivity týkajúce sa tejto témy?

nie	15	(88%)
áno	2	

Uved'te aké aktivity? besedy so študentmi, prednášky výchovným poradcom a koordinátorom

5. Stretli ste sa vo svojej odbornej praxi s touto problematikou u vašich klientov?

nie	10	(59%)
áno	7	

Uved'te v akej forme? propagácia fašizmu, individuálni klienti

6. Mali by ste záujem o odborný seminár na túto tému?

nie	4	
áno	13	(75%)

Pokiaľ by táto vzorka ilustrovala celkovú situáciu (a podľa našich znalostí realitu vystihuje) tak drvivá väčšina poradní nemá odbornú literatúru, nepozná odborné časopisy, nevenuje sa tejto téme ani nerobí žiadne prevenčné aktivity, aj keď sa už s týmto problémom u svojich individuálnych klientov stretáva. Pracovníci tretiny poradní však nemajú ani záujem o odborné vzdelávanie v oblasti psychickej manipulácii zhubných kultov a siekt.

Keď si dáme do súvisu odhadovaný stav na poradniach s výsledkami uvádzaných dotazníkov od študentov, ktoré signalizujú vysokú mieru ohrozenosti mládeže týmito negatívnymi javmi musíme sa vážne zamyslieť nad možnosťami riešenia tejto alarmujúcej situácie a skutočne urýchlene konať, aby sa neopakovala situácia podobná drogovej epidémii v našej republike. Before is too late.

Podľa zákona môžu najnovšie vznikáť pri poradniach ale aj ako samostatné inštitúcie centrá výchovnej a psychologickkej prevencie (CVPP), ktoré sa prioritne zaoberajú primárnou prevenciou sociálno-patologických javov (drogová prevencia, kriminalita, šikanovanie, týranie a iné).

PREHLAD ČINNOSTI A PRIESKUMOV NA KPPP V BANSKEJ BYSTRICI

V rokoch 1992-1994 sme na KPPP v Banskej Bystrici snímali v stredoslovenskom kraji na

gymnáziách, stredných odborných školách a učilištiach dotazník "Ja- svet - ľudia" poľských autorov z varšavského inštitútu výskumu problémov mládeže. Dotazník je zameraný na zisťovanie vzorov sociálnej maladaptácie stredoškolskej mládeže a vyplnilo ho 1022 študentov (485 chlapcov a 537 dievčat) pri skupinovom snímaní v triedach počas vyučovania s odborným pracovníkom poradne. Z uvedeného počtu sa 519 študentov samo označilo za veriacich a 500 za neveriacich.

Vysoká miera neistoty z budúcnosti a pocity odcudzenia cítilo 68% študentov. Polovica opýtaných mala vysokú mieru pochybnosti o správnosti svojich rozhodnutí a pocity zlého sveta. Vo sfére sebauvedomenia a axionormatívnosti, a teda neexistenciu zásad, ktorými by sa ľudia mali riadiť pociťovalo len 1/3 opýtaných a pocit života zo dňa na deň len 16% študentov. Podľa porovnania výsledkov celej skupiny sa zdá, že veriaci sú citlivejší na všetky uvedené pocity (Fila, 1996).

Pri analýze dotazníka sme zistili vysoký záujem o náboženstvá ďalekého východu, ktoré samé o sebe nie sú nič zlé, problém je ale v tom, že záujem o ne často vŕnie mladého človeka do náručia zhubných kultov, ktoré majú často toto pozadie. Výsledky dotazníka ukazujú napríklad pomerne vysokú mieru obdivu k agresivite, počítačovým hrám, promiskuite a hnutiu independent, ktoré verejne akceptuje marihuanu (Fila, 1996).

V júni 1996 sme v spolupráci s políciou mapovali situáciu na území mesta Banská Bystrica na všetkých stredných školách a učilištiach. Metodici KPPP zosnímali skupinovo anonymnú anketu zameranú na kriminalitu a v jednej otázke sme sa pýtali, či si študenti myslia, že mladí ľudia prichádzajú do styku so zhubnými kultami a sektami a akými konkrétne. Anketu vyplnilo 901 študentov druhých a tretích ročníkov (447 dievčat a 454 chlapcov).

V percentuálnom spracovaní výsledkov sme zistili, že najviac sa v okolí študentov vyskytujú náboženské sekty - 42% všetkých respondentov uvádza, že sa mladí ľudia v ich okolí s takýmito spoločenstvami stretli a 31% sa stretáva s komerčnými kultami.

Najvyššie percento, až 50% sa však vyskytuje u gymnazistov, a preto sa nám títo študenti javia ako najohrozenejšia skupina spolu s dievčatami, ktoré uvádzali všeobecne vyššie percento výskytu týchto skupín vo svojom okolí. Štatistické spracovanie dát nám ukázalo, že tieto rozdiely sú štatisticky významné a je nutné sa nad nimi vážne zamyslieť (Škodová, 1996).

Z celkového prehľadu jednotlivých názvov uvádzaných študentmi v tejto ankete možno vidieť určitú nejasnosť alebo nedostatočnú informovanosť všetkých študentov pri rozlišovaní názvov aj pôsobenia náboženských zhubných a nezhubných cirkví. Táto otázka by si vyžadovala však presnejšie skúmanie ďalšími prieskumami.

Podrobné výsledky nášho prieskumu sú k dispozícii na KPPP a podľa nášho názoru signalizujú, že mladí ľudia sú na Slovensku najohrozenejšou skupinou nielen zhubnými kultami a sektami ale aj všetkými negatívnymi javmi v spoločnosti.

V roku 1996 sme preto pozvali na seminár o psychickej manipulácii zhubných kultov a siekt všetkých výchovných poradcov stredných škôl v stredoslovenskom kraji, ktoré sme mali v tom čase

v starostlivosti. Súčasne sme v tomto roku napísali a vydali metodický materiál Zhubné kulty a sekty I. a Prehľad o jednotlivých sektách, ktorý sme na seminári poskytli zdarma každej škole. V týchto metodických materiáloch sú informácie o psychickej manipulácii a v druhej časti materiálu aj názvy siekt pôsobiacich masívnejšie v Slovenskej republike ako aj ich charakteristika.

Na požiadanie škôl robíme informačné besedy pre študentov. To je ovšem maximum čo môžeme v tejto oblasti ponúknuť a stihnúť vzhľadom na množstvo iných problémov v poradenstve, ktorými sa v praxi zaoberáme.

MOŽNÉ VÝCHODISKÁ A SPÔSOBY RIEŠENIA

1. Príprava budúcich odborníkov vzdelaných v oblasti zhubných kultov a siekt

Jedna z mála pozitívnejších správ je tá, že v dnešnej dobe už príprava študentov psychológie zahŕňa aspoň na Trnavskej univerzite skúšku z problematiky zhubných kultov a psychickej manipulácie - ostatné vysoké školy však budúcich psychológov ani pedagógov v tejto sfére systematicky nevzdelávajú skoro vôbec. Pokiaľ je to možné považujeme za užitočné odporučiť aj ostatným príslušným vysokým školám (budúci sociálni pracovníci, pedagógovia, katechéti, misionári, psychológovia, kňazi) aby zahrnuli do svojich študijných plánov aspoň na základnej informačnej úrovni pôsobenie zhubných kultov a siekt na integritu človeka prostredníctvom psychickej manipulácie.

2. Možnosti pôsobenia cirkví pri riešení tohoto problému

Náš čiastkový návrh pre cirkvi vychádza z výsledkov amerického výskumu (Gasde, Block, 1998) z ktorého vyplýva, že až 75% ľudí, ktorí skončili v jednej z amerických siekt, boli pôvodne veriaci kresťania. Po odchode z tejto zhubnej skupiny malo 80% týchto bývalých členov problémy zaradiť sa do veriaceho spoločenstva, mali strach pred náboženstvom a identifikovali sa ako momentálne "bez vyznania".

Cirkev sa preto nemôže uspokojiť s vysokým percentom ľudí, ktorí sa k nej hlásia a považujú sa za jej členov. Práve tí, ktorí sa zaujímajú o duchovné veci sú potenciálne ohrozenejší zo strany siekt. Na druhej strane tí, ktorí odišli zo sekty prežívajú strach z akéhokoľvek náboženského spoločenstva, a preto by mala podľa nášho názoru cirkev prenechať poradenstvo pri výstupe zo sekty, ale aj starostlivosť o bývalého člena na začiatku resocializačného procesu výhradne v rukách psychológov, psychiatrov a výstupových poradcov.

3. Odborné pracovisko zamerané na riešenie problému zhubných kultov a siekt

PPP vzhľadom na riešenie množstva iných problémov škôl a klientov nemôže zachytiť túto problematiku v celej jej šírke, preto je potrebné, aby vzniklo aspoň jedno profesionálne pracovisko.

Pokiaľ nezriadime špecializované odborné profesionálne pracovisko hrozí nebezpečie entuziazmu neodborného prístupu a pomoci bez patričného odborného vzdelania v oblasti pedagogiky a psychológie, ktorý môže narobiť viac škody ako úžitku. Vieme napríklad, že primárna prevencia robe-

ná neprofesionálne môže indukovať zvýšený záujem o danú oblasť, že neprofesionálne robené výstupové poradenstvo pre bývalých členov môže mať trvalé dôsledky na ich psychické zdravie. Aj keď má neodborne vzdelaný laický pomáhajúci tie najlepšie úmysly, nemôže nahradiť odbornú pomoc, ale rozhodne môže poskytnúť pomoc a podporu ako laický asistent (najmä pokiaľ má svoje životné dobre spracované skúsenosti z členstva v sekte) pri primárnej prevencii, výstupe zo sekty a predovšetkým v poslednej fáze procesu resocializácie bývalého člena kultu.

Podľa nášho názoru by špecializované odborné pracovisko malo komplexne zahŕňať primárnu prevenciu pre širokú verejnosť, sekundárnu prevenciu vo forme výstupového poradenstva pre členov siekt a ich blízkych a terciárnu prevenciu ako proces dlhodobej resocializácie bývalých členov siekt.

Uvedomujeme si, že kompletne dobudovanie takehoto pracoviska je dlhoročný proces finančne veľmi nákladný a vyžadujúci vyškolenie odborníkov v zahraničí na pracovisku kde sa venujú výstupovému poradenstvu. Tieto skutočnosti však nemôžu byť dôvodom na to, aby sme napriek kritickej ekonomickej situácii v spoločnosti nespojili svoje sily a nepokúsili sa čím skôr o zriadenie takehoto pracoviska a tak poskytli informácie, radu a pomoc tým, ktorí ju potrebujú. Ideálny model: **odborníci + štát + cirkvi + mimovládne organizácie = jedno profesionálne odborné pracovisko.**

Máme konkrétnu predstavu prepracovanú do návrhu projektu o možnosti zriadenia, organizácii, činnosti a náplni práce takehoto špecializovaného pracoviska, to však už presahuje tému nášho príspevku.

Použitá literatúra:

Block, A.R.; Gasde, I.: Psychological Abuse, Distress, Personality Characteristics, and Changes in Personal Relationships, *Cultic Studies Journal*, Vol. 15, No. 2, 1998.

Langone, M.: *Recovery from cults*, W.W. Norton and Company, New York, 1993.

Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 1999-2000, MŠ SR, 1999.

Zborník referátov zo seminára konaného dňa 12.-13. Júna 1996: Aktuálne problémy mládeže a podiel PPP na ich riešení, KPPP, B. Bystrica, 1996.

Štatút KPPP v Banskej Bystrici schválený Krajským úradom v B.Bystrici, 1996.